HYVIS
HYVÄN ELÄMÄN JÄLJILLÄ

Hyvän elämän indeksi – Tilannekatsaus

MANE valtakunnallisten maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeiden hanketreffit:

Siirtyminen kestävään yhteiskuntaan -teeman puitteissa

Kaisa Lähteenmäki-Smith

2.2.2021

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI

Hankkeesta ja sen työsuunnitelmasta lyhyesti

Tavoitteet

- Nostaa huomion keskipisteeseen siirtyminen kestävään yhteiskuntaan ja toimijuus: miten muutos toteutetaan niin, että samalla edistetään asukkaiden hyvinvointia sekä yhteisöjen ja yritysten toimintaedellytyksiä?

- Monipuolistaa keskustelua supistumisesta ja erityisesti mittareista liittyen supistuvien alueiden tulevaisuuteen

- Tarjota välineitä vaikuttavalle vuoropuhelulle (mm. arviointikehikko)

Kuvio. Alustava hyvän elämän jaottelu kuntastrategioiden pohjalta. Pohjana Hyvis -osa-alueet.

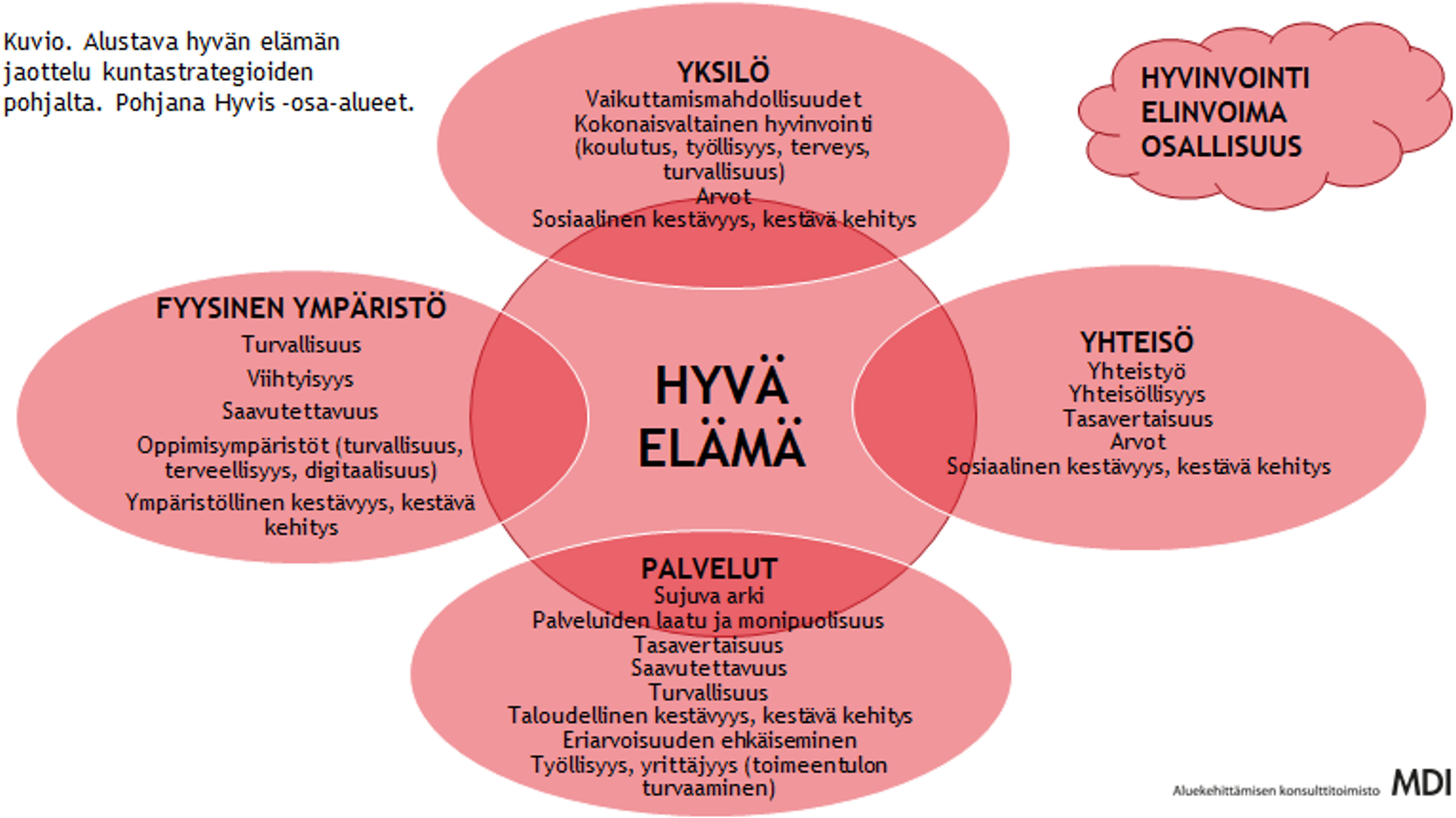

HYVIS-sanastoa

- **Hyvinvointi** (Welfare, Well-being) = ihmisten kokema hyvinvointi, joka voi koostua paitsi taloudellisesta hyvinvoinnista, myös muista ihmissuhteisiin, elämän ja ympäristön laatuun jne. liittyvistä tekijöistä. Hyvinvointikäsitteen kautta voidaan myös määritellä, mitä ihminen keskimäärin tarvitsee voidakseen hyvin.
- **Indikaattori** (indicator) = ”osoitin”, joka ilmaisee jonkin ilmiön tilaa tai kehitystä karkealla tasolla tai epäsuorasti. Käytetään usein kuvaamaan ilmiötä, jota ei suoraan kyetä mittaamaan. Tarkkojen absoluuttisten numeroarvojen sijaan indikaattorilla ilmaistaan nimenomaan kehityksessä tapahtunutta muutosta.
- **Mittari** (measure) = tunnusluku, johon on tiivistetty (eli aggregoitu) tietoaineisto yhdeksi tunnusluvuksi. Mittareita käytetään usein kuvaamaan ilmiöitä aikasarjoina. Mittarille ominaista on absoluuttisten numeroarvojen ja muutosten ilmaisemisen. Tietoa kokoavasta mittarista käytetään myös joskus nimitystä aggregaatti-indikaattori, jolla viitataan sen tietoa kokoavaan ominaisuuteen.
- **Indeksi** = tiettyä ilmiötä kuvaava yksi luku, jonka saamat arvot on skaalattu tietylle välille, esimerkiksi nollasta (0) yhteen (1) tai sataan (100). Hyvinvoinnin mittaamisessa indeksi voi olla usean eri indikaattorin tiedot kokoava suhdeluku, joka pyrkii kuvaamaan laajempaa yhteiskunnallista ilmiötä tai kehityskulkua. Kertoo muutoksen suunnasta suhteessa esimerkiksi valittuun perusvuoteen.

(Lähde: Hoffren, Lemmettyinen & Pitkä (2010): Esiselvitys hyvinvointiindikaattoreista, Mittareiden vertailu ja kehittämiskohteet, Sitran selvityksiä 32/2010). (Hoffren, Lemmettyinen & Pitkä (2010): Esiselvitys hyvinvointiindikaattoreista, Mittareiden vertailu ja kehittämiskohteet, Sitran selvityksiä 32/2010).

Työpaketit ja aikataulu

TP1: Tilannekatsaus

Dokumenttianalyysi (ml. Kuntastrategiat, hyvinvointikertomukset ja niiden seurantamittarit)
Aloitushaastattelut
Tilastoanalyysi

Vaikuttavuusviestinnän perustan rakentaminen

Lisänä korona-tilanteen myötä etätilaisuudet, mm. webinaarit

TP 2: "Kuntakohtainen suunnitelma B"

Kuntakysely ja Kuntakysely Jr.

Haastattelut

Dialogit ja työpajat kunnissa ja niiden kyläyhteisöissä

TP3: Mikä on maaseudun narratiivien vastinpari ja miten ne kohtaavat?

Haastattelut ja dialogit kansallisella tasolla (mm. ministeriöiden ja keskushallinnon , sekä puolueiden edustajien kanssa, seuraavia kuntavaaleja pohjustaen ja hyvän elämän ja supistumisen uusia merkityksiä niissä esiin nostaen)

TP4: Johto-päätökset

Synteesi aiemmista vaiheista
Rikastavat dialogit

TP5: Julkaisun kokoaminen

Ml. Digi-muotoinen arviointi-kehikko ja Hyvis-työkirja

Hyvis-indeksin rakentaminen
QCA

5/2020 | 8/2020 | 10/2020 | 12/2020 | 2/2021 | 4/2021 | 6/2021 | 9/2021

Kumppanikunnat

- **Enontekiö** (Lappi)
- **Jämsä** (Keski-Suomi)
- **Kajaani** (Kainuu)
- **Kemiönsaari** (Varsinais-Suomi)
- **Keuruu** (Keski-Suomi)
- **Kotka** (Kymenlaakso)
- **Kristiinankaupunki** (Pohjanmaa)
- **Kuopio** (Pohjois-Savo)
- **Lapinjärvi** (Uusimaa)
- **Mäntsälä** (Uusimaa)

Tiimin esittely

Kaisa Lähteenmäki-Smith

Sami Tantarimäki

Samuli Manu

Aleksi Koivisto

Sari Rannanpää

Henrika Ruokonen

Iina Tunkkari

Marjo Alaviitala

Tilannekatsaus: ryhmähaastatteluista ja HYVIS-dialogeista kumpuavia havaintoja

Ryhmähaastattelut ja HYVIS-dialogit toteutettu

Ryhmähaastattelut oli suunnattu kaupunkien ja kuntien viranhaltijoille, haastatteluissa käsitellyt teemat mm.

- Keskustelussa kuntastrategian keskeiset sisällöt, strategian laadinta, toimeenpano ja seuranta
- Supistuminen ja älykäs sopeutuminen osana kunnan strategisia tavoitteita
- Hyvinvoinnin ja elinvoiman mahdollisuudet ja edellytykset + mittarit

HYVIS-dialogit

- Kohderyhmänä luottamushenkilöitä ja yhdistyskenttää
- Hyvän elämän käsite, toteutuminen ja mahdollisuudet annetussa kunnassa, väestön supistumisen vaikutukset hyvän elämän mahdollisuuksiin

Kierroksella havaittuja hyvän elämän osatekijöitä

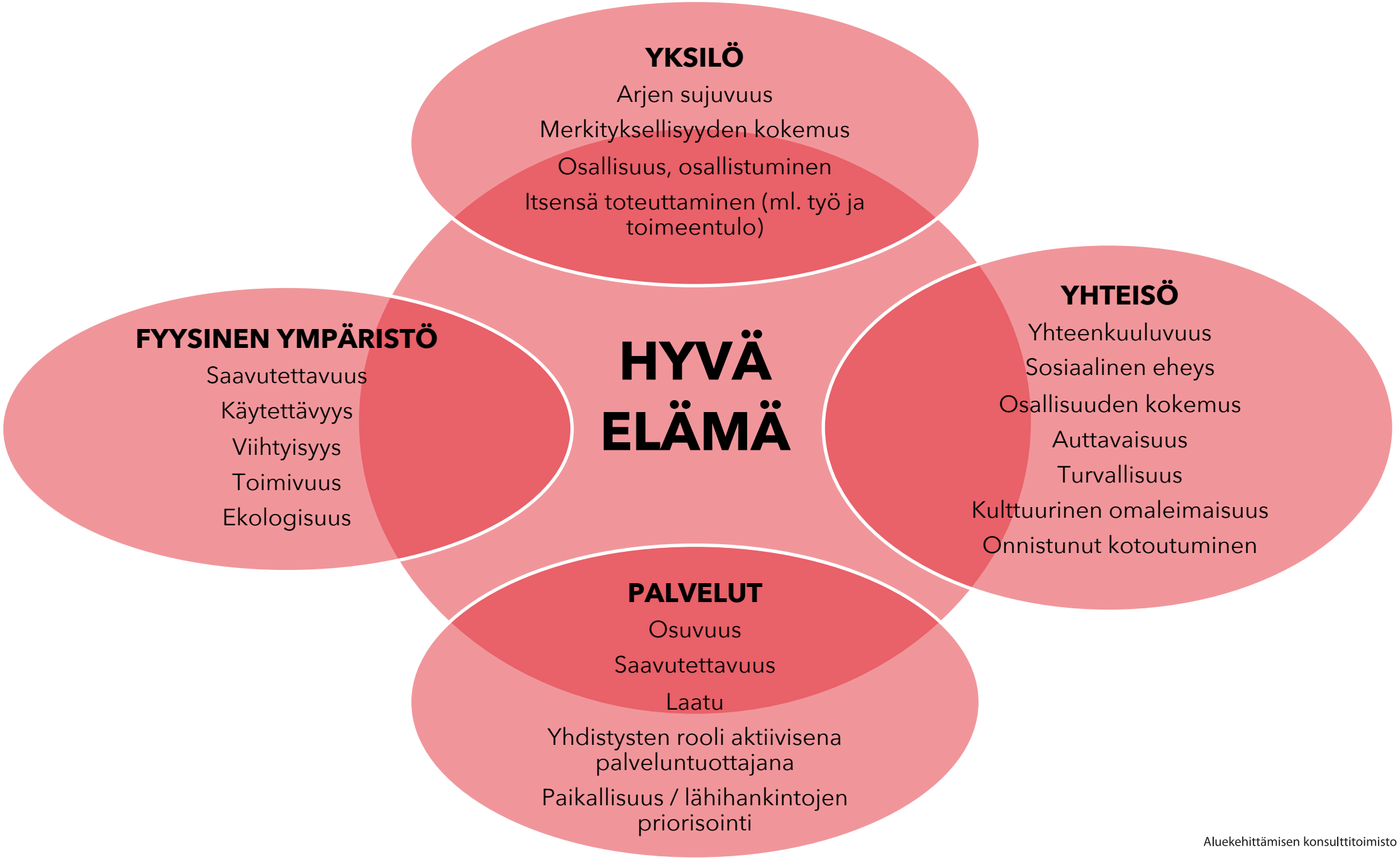
YKSILÖ
Arjen sujuvuus
Merkityksellisyyden kokemus
Osallisuus, osallistuminen
Itsensä toteuttaminen (ml. työ ja toimeentulo)
FYYSINEN YMPÄRISTÖ
Saavutettavuus
Käytettävyys
Viihtyisyys
Toimivuus
Ekologisuus
HYVÄ ELÄMÄ
YHTEISÖ
Yhteenkuuluvuus
Sosiaalinen eheys
Osallisuuden kokemus
Auttavaisuus
Turvallisuus
Kulttuurinen omaleimaisuus
Onnistunut kotoutuminen
PALVELUT
Osuvuus
Saavutettavuus
Laatu
Yhdistysten rooli aktiivisena palveluntuottajana
Paikallisuus / lähihankintojen priorisointi

Hyvinvointi ei useimmiten ole edelleenkään kuntastrategian ydintä – ”ulkoistettu” hyvinvointikertomukseen

Hyvinvointi: näkyykö mittareissa ja tunnistavatko haastatellut viranhaltijat nämä?

- **Mittareita ei useinkaan ole tai niitä ei hahmoteta kuntastrategioissa, hyvinvointikertomuksessa useimmiten (jopa kolminumeroinen luku).**

- **HYVIS-mittareita ei haastatteluissa koeta kovin vahvasti olevan toistaiseksi kuntastrategioissa mukana, joitakin poikkeuksiakin on: KOETTU TERVEYS JA HYVINVOINTI JA HYVINVOINTIKERTOMUKSEN MITTARIT (esim. Keuruu, Kemiönsaari ja Kuopio), Valtakunnalliset seurannat ja mittarit (esim. THL ja STM, Mäntsälä)**

HYVIS ! Hyvinvointikertomukset painottavat usein terveyttä ja hyvinvointia (tai sairautta ja pahoinvointia) suhteessa esimerkiksi koettuun hyvinvointiin tai sosiaaliseen hyvinvointiin.

Elinvoima kiteytyy perinteisiin mittareihin: väestö ja uudet yritykset

Elinvoima

- **Useimmiten** elinvoima = muuttoliike ja uusien yritysten määrä
- **Kuopiossa** otettu erityisen vahva etukeno suhteessa hyvinvointitalouteen eli lähdetään siitä, että elinvoima, talous ja hyvinvointi eivät ole toisilleen vastakkaisia.
- **Kemiönsaaressa** kiinnostavaa elinkeinoelämän vaikutusarvioinnin malli ja vapaa-ajan asukkaiden huomiointi.

PS. KIINNOSTAVAA! Strategiavalmistelu vaihtelee pragmaattisesta virkamiesvalmistelusta laajaan osallistamiseen, osallistavuus erityisesti Kotka, Kemiönsaari, Kuopio ja Lapinjärvi. Kotkan prosessi koettu poikkeuksellisen onnistuneeksi ja osallistavaksi, ja kuntastrategia oli ehdolla vuoden strategiateoksi.

Hyvän elämän tulkinnat ovat moninaisia

Jos kunnassa olisi vain yksi mittari hyvälle elämälle, mikä se olisi?

! Subjektiivisuus korostuu osallisuuden ja hyvinvoinnin mittaamisessa, summamuuttujia kaivataan

Yhdistykset ja yhteisöllisyys korostuvat erityisesti dialogeissa, vähemmän mittareissa

Yhdistykset

- Yhdistysten roolia ja mukanaoloa on lisätty palvelujen tuottajana ja käyttäjänä (mm. Jämsä, Kemiönsaari, Lapinjärvi)
- Kunnan tiloja tarjotaan yhdistyksille tilankäytön tehostamiseksi. (Kemiönsaari)
- Kotkalla palvelulupaus ”Kehitämme yhteisöllisyyttä tukevia toimintamalleja yhdistyksille, ryhmille ja alueille mm. kaupunkilaisten ideoita ja toimintaa sekä opiskelijoiden liikunta- ja kulttuurimahdollisuuksia tukien”

! Poikkeuksena Mäntsälä, jossa palvelutuottajina / kumppanina toimivien 3. sektorin toimijoiden määrä vuosittain sekä yhteistyöverkoston palautteet (järjestöt, TYP) kuntastrategian mittareita.

Sosiaalinen kestävyys ei näy ja sitä ei mittaroida, ainakaan sitä ei ole sanoitettu näin

Sosiaalisesti kestävä kehitys on ensin määriteltävä

- **Mittarit puuttuvat**
- **Tasa-arvoa ei mainita**

Kunnianhimoa ja tavoitteellisuutta HYVIS-kentältä löytyy, esim.

”Kotikaupunkimme on kansainvälinen ja vastuullinen Kaupunki, jonka tulevaisuutta rakennamme sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävästi.” (Kotka)

Hyvinvointitiedon ulottuvuuksia

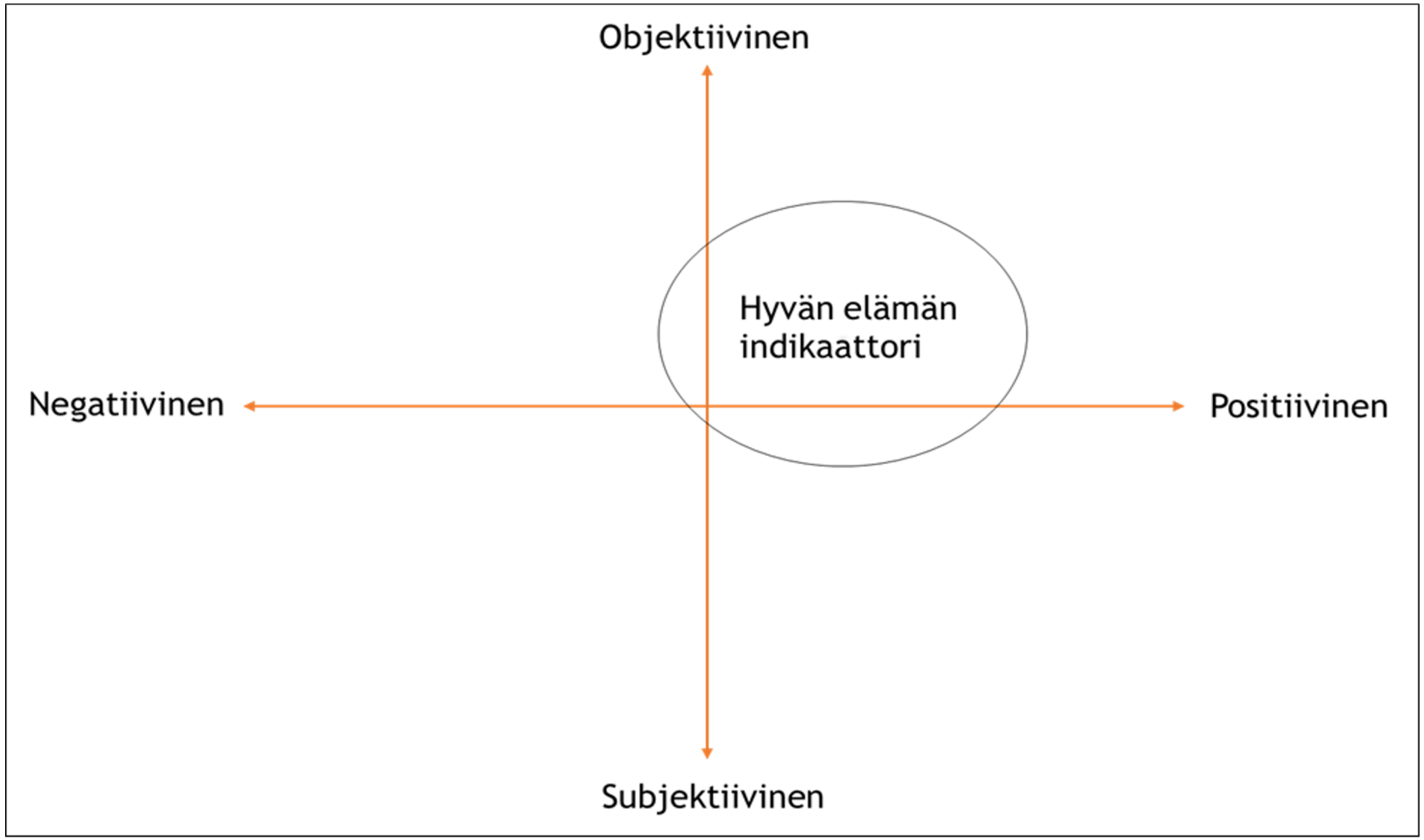

HYVIS-indeksin kehittämisestä

Miten hyvälle elämälle luodaan indeksi ja miten sitä pitäisi käyttää?

- Kehittämistyössä huomioitava hyvän mittarin peruspiirteet
- Jokainen indikaattorivalinta on avattava ja kuvattava tarkkaan
- **HYVIS-indeksi= paletti käytettävissä olevia mittareita, perusteluineen ja rajoitteineen?**
- Toimii parhaimmillaan pohjana paikalliselle keskustelulle; tulokset on tulkittava aina vasten vallitsevia olosuhteita

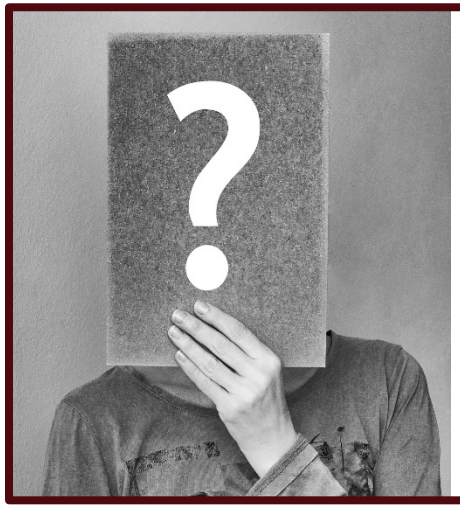

YKSINKERTAINEN

YMMÄRRETTÄVISSÄ

VIESTITTÄVISSÄ

OSOITTAA KEHITYKSEN SUUNNAN

RISTIRIIDATTOMASTI **MÄÄRITELTY**

HELPOSTI TUOTETTAVISSA

Tarve Onko mittari käyttötarkoitukseemme sopiva? Tuottaako se toimintamme kannalta olennaista tietoa, eli mittaako se oikeata asiaa?

Soveltuvuus Soveltuuko mittari toimintaamme? Miten sidosryhmät, asiakkaat, kuntalaiset, suhtautuvat mittarin käyttöön? Millaisia resursseja ja järjestelyjä mittarin käyttö edellyttää?

Osaaminen Vaatiiko mittarin käyttö tarkempaa perehtymistä? Kuinka paljon aikaa pitää varata? Osaammeko käyttää mittaria ja tulkita sen tuottamaa tietoa oikein?

Saavutettavuus Tiedämmekö, mistä tiedon saa? Päivittyykö tieto halutusti? Onko mittarin tarkkuus riittävä?

Tervetuloa mukaan!

Seuraa 4.2. alkavaa viikoittaista HYVIS-some-kampanjaa!

- Katso tarkemmat tiedot osoitteesta mdi.fi/hyvis tai etsi julkaisut somessa hashtagilla #hyvis
- Mukana nostoja hyvästä elämästä kumppanikunnissamme

Webinaarit (tulevat)

- **24.2. klo 8.30-10.00 Webinaari / yhteiskehittämissessio laajemmalle verkostolle**: Mitä edellyttää siirtymä sosiaalisesti kestävään hyvään elämään? (Mukana mm. Hannele Tiitto / Pirkanmaan liitto ja Teemu Makkonen/UEF ja SOMA-hanke)
- **7.4. klo 8.30-10.00 Webinaari ja HYVIS-vaalipaneeli (mukana ehdokkaiden lisäksi mm. Kuntaliiton Ville Nieminen kertomassa Sowellus-hankkeessa tehdystä hyvinvointikertomusanalyysista)**

HYVIS

HYVÄN ELÄMÄN JÄLJILLÄ

Oli ilo!

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI